

Zasady zawierania umów licencyjnych przyjęte przez IFLA

Opracowane przez IFLA's Committee on Copyright and other Legal Matters (CLM)

Wprowadzenie

1. Światowy rynek wszelkiego typu źródeł informacji elektronicznej rozwija się gwałtownie, jak wydawcy i dostawcy, zajmujący się tworzeniem elektronicznej informacji, starają się pozyskać jako klientów biblioteki różnych typów (publiczne, uczelniane, specjalne, narodowe). Dziś biblioteki na całym świecie wciąż pełnią rolę pośrednika pomiędzy obywatelami, włączając tych, którzy są związani ze specyficznymi instytucjami, a zasobami kultury i informacji, i wydaje się, że funkcja ta nabiera większego znaczenia w odniesieniu do informacji elektronicznej niż w odniesieniu do źródeł drukowanych. W czasie, gdy w bibliotekach osiągnięto już postęp w archiwizowaniu i konserwacji nośników tradycyjnych, szuka się sposobów archiwizowania i konserwacji źródeł elektronicznych, by były dostępne także przez długi okres czasu. Problemem jest też polityka cen: biblioteki ciągle niepokoi fakt, że ceny wielu źródeł elektronicznych wydają się wyższe od cen ich odpowiedników drukowanych.
2. Choć społeczność bibliotekarska, przy przekazywaniu informacji drogą elektroniczną, zdecydowanie popiera zachowanie wyjątków od praw wyłącznych przyznanych jej w prawie autorskim, istnieją obszary, dla których potrzebne jest opracowanie odrębnych procedur i kierunków działania odnoszących się do udostępniania publikacji elektronicznych. Przedmiotem szczególnego zainteresowania IFLA w rozwoju licencji są:
  - 2.1 Korzystanie z informacji elektronicznej, gdziekolwiek na świecie się ona znajduje, obecnie, jest zazwyczaj regulowane umowami, inaczej zwanymi licencjami. W licencjach wyczerpująco opisuje się warunki, na jakich funkcjonują wzajemne relacje dostawca/biblioteka. Dla większości podmiotów biorących udział w procesie tworzenia i udostępniania informacji zawieranie umów jest stosunkowo nową (lata dziewięćdziesiąte) formą kontaktów handlowych.
  - 2.2 Licencje są czysto rynkowymi układami, które pozwalają dostawcy informacji spotkać się z nabywcą informacji dla załatwienia umów, transakcja po transakcji, źródło po źródle.
  - 2.3 Prawa użytkownika są określone w warunkach licencji. Nie rządzą nimi przepisy prawa autorskiego, stosunkowo dobrze rozumiane, w takim samym zakresie, w jakim ma to miejsce w wypadku informacji udostępnianej w postaci tradycyjnej.
  - 2.4 Biblioteki na ogół umożliwiają użytkownikom dostęp do takiej informacji poprzez zdalne serwery wydawcy lub dostawcy, a nie poprzez serwery kontrolowane przez bibliotekę. Jednak podział zadań i kosztów pomiędzy bibliotekami a dostawcami informacji w odniesieniu do długotrwałego przechowywania i konserwacji źródeł elektronicznych jest niepokojąco niejasny. Aczkolwiek licencja nie może rozwiązać kompleksu zagadnień związanych z archiwizowaniem źródeł elektronicznych, zazwyczaj je identyfikuje, określając także zobowiązania i oczekiwania stron umowy.
3. IFLA pozytywnie odnosi się do kwestii licencjonowania, chociaż kluczowe sprawy wymagają jeszcze rozwiązania. W szczególności - licencjonowanie wykazuje, że reaguje na skomplikowane porozumienia

handlowe między dostawcami informacji a konsorcjami bibliotecznymi różnych typów i różnej wielkości. Przy negocjowaniu umów IFLA popiera łączenie się bibliotek w konsorcja. Tym niemniej nawet przy obecnej tendencji do licencjonowania, jako uzupełniającego sposobu regulacji wykorzystywania informacji elektronicznej, biblioteki i ich użytkownicy potrzebują skutecznego, zrównoważonego, narodowego ustawodawstwa w zakresie prawa własności intelektualnej, które uznaje nie tylko potrzebę do wynagrodzenia i uznania właścicieli praw autorskich, lecz także istotne zadania informacji publicznej, edukacji i nauki. Uwzględnienie interesów różnych stron, osiągnięte w starannie opracowanym ustawodawstwie w zakresie prawa autorskiego, musi znaleźć wyraz we wszystkich licencjach odnoszących się do źródeł informacji.

Niniejszym IFLA przedstawia zbiór podstawowych zasad, które powinny być szeroko stosowane w relacjach kontraktowych i spisanych kontraktach między bibliotekami a dostawcami informacji.

Licencje a prawo

P1. Licencje stanowią porozumienie między biblioteką, która zamierza udostępnić źródło elektroniczne swoim użytkownikom oraz wydawcą lub dostawcą, który ma prawa do tych źródeł i zamierza te źródła udostępnić na rynku bibliotecznym. Warunki licencji muszą być w pełni znane klientom przed zawarciem umowy. Warunki każdej licencji są przedmiotem dyskusji i negocjacji między stronami.

P2. W wypadku licencji niepodlegających negocjacji, typu "shrink-wrapped" (tj. możliwych do poznania dopiero po otwarciu opakowania po zakupie) lub "click-through", (tj. udostępnianych po "kliknięciu na ekranie") warunki powinny odzwierciedlać politykę państwa w takich dziedzinach, jak: prawo autorskie, prawo do prywatności, wolność intelektualna i prawa konsumenta.

P3. Licencje (umowy) odnoszące się do informacji nie powinny naruszać, wyłączać lub wpływać ujemnie na jakiegokolwiek ustawowe prawa użytkowników do informacji, przyznane przez odpowiednie prawo autorskie.

P4. Wybór prawa autorskiego, znajdującego zastosowanie, powinien być do przyjęcia dla obu stron. Powinno to być także prawo krajowe lub stanowe licencjobiorcy.

P5. Licencje powinny być negocjowane i spisane w głównym języku biblioteki - klienta.

Licencje a wartości

P6. Umowa licencyjna powinna być jasna i kompletna, uznająca potrzeby zainteresowanych stron. W szczególności - warunki istotne powinny być określone tak, aby można je było łatwo zrozumieć.

P7. Licencja powinna równoważyć prawa i obowiązki obydwu stron.

P8. Licencja powinna określać terminy działań w celu naprawienia szkód i inne sposoby rozstrzygnięcia konfliktu zanim dojdzie do wypowiedzenia umowy albo sporu sądowego.

P9. Umawiające się strony powinny mieć prawo do wycofania się z porozumienia w odpowiednich i określonych okolicznościach.

Licencje: dostęp i wykorzystanie

P10. Licencja powinna gwarantować dostęp wszystkim użytkownikom afiliowanym przy licencjobiorcy - czy to instytucji, czy to konsorcjum, bez względu, czy znajdują się oni w siedzibie licencjobiorcy, czy poza nią.

P11. Licencja powinna gwarantować dostęp osobom fizycznym, nie związanym z instytucją-licencjobiorcą, jeżeli znajdują się oni w jej siedzibie.

P12. Licencja powinna gwarantować dostęp z geograficznie oddalonych serwerów, jeżeli stanowią one część organizacji licencjobiorcy.

P13. Dostęp zdalny powinien odbywać się za pomocą interfejsu opartego na WWW, przyjaznego dla użytkownika.

P14. Dane, które są kopiowane lokalnie, powinny być dostępne w wielu standardowych formatach (np. PDF, HTML i SGML), przenośnych na wszystkie główne platformy sprzętowe i środowiska sieciowe.

P15. Licencja powinna zezwalać użytkownikom, co najmniej na odczytywanie, kopiowanie i drukowanie materiałów na użytek osobisty bez ograniczeń.

P16. Zasoby dostępne zdalnie z serwera dostawcy powinny być udostępniane przez 24 godziny, z odpowiednią obsługą "help" lub serwisową, z wyjątkiem krótkich, zaplanowanych przerw, ogłaszanych bibliotekom - klientom, z odpowiednim wyprzedzeniem. Za nie przestrzeganie rygorów dotyczących serwisu mogą być nakładane kary.

P17. Stabilność zawartości, zarówno pojedynczego źródła, jak i źródeł łączonych powinna być gwarantowana, a o wszelkich zmianach należy informować klienta instytucjonalnego. Za nie przestrzeganie rygorów dotyczących zawartości mogą być nakładane kary.

Licencje a użytkownicy końcowi

P18. Biblioteki powinny uczyć użytkowników właściwego korzystania ze źródeł elektronicznych i podejmować odpowiednie kroki w celu zapobieżenia korzystaniu niezgodnemu z prawem, jak również - we współpracy z dostawcą - w celu wstrzymania działań naruszających prawo, jeżeli staną się one znane. Tym niemniej biblioteka nie powinna ponosić prawnej odpowiedzialności za działania poszczególnych użytkowników.

P19. Nie jest właściwe prośenie użytkownika indywidualnego o wyrażenie zgody na zawarcie umowy, np. typu "click-through", jeżeli instytucja/biblioteka już zawarła względnie podjęła działania w celu zawarcia porozumienia w imieniu czytelników.

P20. W licencjach i w jakichkolwiek działaniach podejmowanych przez dostawcę informacji lub pośredników należy chronić i szanować prywatność użytkowników.

P21. Dostawca informacji w sieci, powinien dostarczać dane dotyczące użytkownika (ale nie użytkownika), tak, aby biblioteka-licencjobiorca mogła ocenić efektywność wykorzystania źródła.

Licencje a stały dostęp

P22. Licencja powinna zabezpieczać użytkownikowi rozsądny cenowo i stały dostęp do licencjonowanej informacji za pośrednictwem odpowiednich i sprawnych narzędzi.

P23. Licencja powinna uwzględnić warunki długo-terminowego dostępu i archiwizacji zasobów informacji elektronicznej i powinna określić odpowiedzialności za ich utrzymanie.

Licencje a kształtowanie cen

P24. Ceny powinny być ustalone tak, aby raczej zachęcały a nie zniechęcały do korzystania. Na przykład:

- wielu dostawców wycenia informację elektroniczną niżej od wersji drukowanej (jeżeli taka istnieje);
- wielu dostawców obecnie oferuje zachęty takie, jak cena konsorcyjna, wybór modelu kształtowania cen, itp.

P25. Ceny powinny być w pełni ujawnione, bez żadnych ukrytych opłat.

P26. Za wersje elektroniczne powinno się oferować cenę nie związaną z wersją drukowaną; cenę związaną można oferować, jeżeli to przynosi korzyści licencjobiorcy.

P27. Nie powinno się nakładać kary za rezygnację z wersji drukowanej, jeżeli przechodzi się na wersję elektroniczną.

P28. Z reguły niewłaściwe są wymagania zatajenia warunków licencji.

Wypożyczenia międzybiblioteczne

P29. Powinno się uwzględniać postanowienia dotyczące wypożyczeń międzybibliotecznych lub ekwiwalentnych dla nich usług.

P30. Generalnie biblioteki powinny mieć możliwość udostępnienia odpowiedniej wielkości fragmentów, pochodzących z licencjonowanych źródeł, bibliotekom, które nie podpisały umowy licencyjnej, w celu wykorzystania ich przez określonego użytkownika.

Nauczanie i uczenie się

P31. Licencje powinny popierać lokalne procesy nauczania i uczenia się, począwszy od poziomu elementarnego do poziomu akademickiego, zezwalając na tworzenie odsyłaczy lub kopii z określonej informacji związanej z procesem dydaktycznym tak, aby występowała ona w zestawie edukacyjnym.

P32. Kształcenie na odległość stanowi wyzwanie dla dostawców i bibliotek. Licencjodawcy powinni zdawać sobie sprawę z przynależności użytkowników do danej biblioteki lub instytucji, bez względu na fizyczne umiejscowienie użytkowników i powinni zezwalać im na stały dostęp do licencjonowanych źródeł informacji elektronicznej (patrz też punkt 8).

Approved by IFLA's Executive Board, March 2001

(Przyety przez Zarząd IFLA, marzec 2001)

Tłumaczenie polskie: Maria Janowska

Konsultacja prawna: Lucja Nowak

Latest Revision: May 1, 2001

Tłumaczenie: maj 2002

Copyright © International Federation of Library Associations and Institutions